

HUS Tarkastuslautakunta 15.4.2021 § 16.

Jenni Hämäläinen, johtava tuloksellisuustarkastaja
Pirjo Räsänen, arviointijohtaja
HUS Ulkoinen tarkastus
PL 781, 00029 HUS
tarla@hus.fi

Arviointimuistio

VASTUULLISUUS HANKINNOISSA

Sisällys

1 Arvioinnin taustaa	3
2 Hankintojen sosiaalinen vastuullisuus ja hiilijalanjälki.....	6
3 Arvioinnin tavoite ja aineisto.....	11
4 Arvioinnin tulokset	13
4.1 Vastuullisuuden edistäminen HUSin hankinnoissa	13
4.2 Vastuullisuudelle asetettuja vaatimuksia tarjouspyynnöissä	19
5 Johtopäätökset	25
Lähteet	27
Liite 1. Arvioinnin aineistona käytetyt hankintailmoitukset	29

1 Arvioinnin taustaa

Yksi HUSin strategisista päämääristä on vastuullisuus, jonka on tarkoitus toteutua ympäristövastuuna, sosiaalisena vastuuna ja hyvänä hallintona. HUS tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2030 mennessä sekä kestäväen kehityksen noudattamista kaikessa toiminnassaan.

Hankinnat ovat keskeinen keino, jolla voidaan edistää organisaation strategisten tavoitteiden toteutumista. Merkittävää ostovoimaansa käyttämällä julkiset organisaatiot voivat vaikuttaa sosiaalisten oikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumiseen sekä hillitä ilmastonmuutosta ostamalla sellaisia tuotteita, joiden tuotannossa nämä asiat on huomioitu.

Vuonna 2017 uusittu hankintalaki (1397/2016) kannustaa vastuullisuuden huomioimiseen hankinnoissa. Lain mukaan (§ 98) hankinnoissa voidaan asettaa sekä työntekijöiden että luonnon kohtelua ohjaavia kriteereitä ja erityisehtoja. Ehtoja voidaan asettaa joko pakollisina vaatimuksina tai vaatimuksina, joista tarjoaja voi saada lisäpisteitä. Lain mukaan hankintayksiköiden on myös pyrittävä järjestämään hankintatoimensa siten, että hankinnoissa otetaan huomioon ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat (§ 2).

Myös nykyisessä hallitusohjelmassa korostetaan hankintojen taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyttä. Niiden edistämiseksi on asetettu toimenpideohjelma¹, kansallinen hankintastrategia² julkaistiin syksyllä 2020 ja lisäksi valtioneuvosto julkaisi huhtikuussa 2020 omistajapoliittisen periaatepäätöksen, jonka mukaan valtionyhtiöiden tulee ottaa huomioon taloudellisten tekijöiden lisäksi toiminnan sosiaaliset, alueelliset ja ympäristölliset vaikutukset. Esimerkiksi ihmisoikeudet on jatkossa otettava valtion hankinnoissa huomioon läpinäkyvästi niin omassa toiminnassa kuin alihankintaketjuissa.³ Hankintojen sosiaalinen kestävyys on tunnistettu tärkeäksi myös EU:n tasolla; Euroopan komissio julkaisi jo lähes kymmenen vuotta sitten oppaan sosiaalisesti kestävien hankintojen toteuttamisesta. Oppaassa korostetaan strategisen johtamisen ja konkreettisten tavoitteiden merkitystä sosiaalisesti kestävien hankintojen edistämässä.⁴

Valtiovarainministeriö julkaisi keväällä 2020 tilannekatsauksen Suomen julkisista hankinnoista. Tilannekatsauksen mukaan ekologisen kestävyuden näkökulmasta keskeistä on energia- ja materiaalitehokkuuden parantaminen, kasvihuonekaasupäästöjen pienentäminen, biodiversiteettinäkökohdat sekä haitallisten aineiden käytön vähentäminen hankintojen

¹ Valtiovarainministeriö. [Hankinta-Suomi. Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelma.](#)

² Valtioneuvosto. [Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020.](#)

³ [Vaurautta vastuullisella omistajuudella. Valtioneuvoston omistajapoliittinen periaatepäätös 8.4.2020.](#)

⁴ Euroopan komissio. 2011. [Sosiaalinen ostaminen: opas sosiaalisten näkökohtien huomioonottamisesta julkisissa hankinnoissa.](#)

avulla. Ruokahankinnoissa korostuu lähiruoka, eläinten hyvinvointi sekä ruokahävikin vähentäminen. Sosiaalisesti vastuullisissa hankinnoissa on puolestaan kyse siitä, että otetaan huomioon hankinnan vaikutukset ympäröivään yhteiskuntaan, joko paikallisesti, kansallisesti tai globaalisti. Hankintojen tavoitteiksi ja hankintakriteereiksi tulee tällöin asettaa ihmisoikeuksien ja työoikeuksien noudattaminen, työllisyysmahdollisuuksien ja ihmisarvoisen työn edistäminen, eettisen toiminnan ja eettisen kaupan näkökulmat sekä hankintojen esteettömyys ja saavutettavuus. Hankintoihin liittyviä ihmisoikeusriskejä ovat esimerkiksi pakotyö, lapsityövoiman hyväksikäyttö, syrjintä, järjestäytymisvapauden rajoittaminen, työterveyden laiminlyönnit tai työsuhteen heikot ehdot. Lisäksi hankinnoilla voidaan edistää pienten ja keskisuurten yritysten sekä muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia osallistua tarjouskilpailuihin, torjua harmaata taloutta ja edistää verovastuullisuutta.⁵ Sosiaalisten ja ympäristönäkökulmien huomioiminen hankinnoissa on tärkeää myös yhteiskunnallisia insti-
tuutioita kohtaan koetun luottamuksen näkökulmasta sillä kansalaiset odottavat nykyisin julkisilta organisaatioilta yhä enemmän vastuullista toimintaa.

Suomen julkisen sektorin hankintojen vastuullisuusnäkökulmien huomioimisessa on todettu olevan vielä parannettavaa. KEINO-osaamiskeskus⁶ selvitti vuonna 2018 kyselyllä julkisten hankintojen strategisen johtamisen nykytilaa Suomessa. Kyselyyn vastasi 136 julkisen sektorin organisaatiota. Vastanneista alle puolet ilmoitti, että ympäristövastuu (49 %) ja sosiaalinen vastuu (46 %) huomioidaan hankintalinjauksissa yleisesti koko organisaation tasolla. Huomattava osa vastanneista ilmoitti, että linjausten toteutumista hankinnoissa ei seurata eikä mitata.⁷ Finnwatchin vuonna 2013 tekemän selvityksen mukaan julkisen sektorin organisaatioiden tarjouspyynnöissä ei vielä tuolloin pääsääntöisesti asetettu vaatimuksia sosiaaliselle vastuullisuudelle.⁸

Hankintojen vastuullisuus kytkeytyy tiiviisti erikoissairaanhoidon toimintaan, sillä sairaalat käyttävät valtavan määrän erilaisia tuotteita, elintarvikkeita, vettä ja energiaa. Useat tuotteet valmistetaan kehittyvässä maissa ja niiden tuotantoon liittyy riskejä ihmisoikeuksien, työnte-
kijöiden oikeuksien, ympäristönäkökohtien ja korruption näkökulmista. Riskituotteita ovat useat sairaalatarvikkeet, lääkkeet, tekstiilit, tietotekniset laitteet sekä useat elintarvikkeet. Terveystuotteiden hankintayksiköiden tulisi tunnistaa ja arvioida eri tuotteisiin liittyvät riskit vastuullisuuden näkökulmasta ja ottaa ne huomioon, kun hankintoja tehdään. Haasteena

⁵ Suomen julkisten hankintojen tilannekuva. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020: 25.

⁶ Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen verkostomainen osaamiskeskus, www.hankintakeino.fi.

⁷ Keino. Julkisten hankintojen strateginen johtaminen Suomessa, www.hankintakeino.fi/fi/tilanne-suomessa/strateginen-johtaminen.%20. Viitattu 2.11.2020.

⁸ Alkuperä tuntematon. Sosiaalinen kestävyys kuntien julkisissa hankinnoissa. Finnwatch 4/2013.

on usein se, että pitkät tuotantoketjut tekevät vaikeaksi sosiaalisten oikeuksien sekä ympäristövaikutusten toteutumisen valvomisen.⁹

Myös HUSissa on viime vuosina alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota hankintojen vastuullisuuteen. HUS on mukana sairaanhoitopiirien verkostossa, jossa kehitetään hankintojen vastuullisuutta, yhdessä Finnwatchin kanssa on laadittu vastuullisuuskriteereitä muutamassa pilottiprojektissa ja testattu vastuullisuuteen liittyvien vähimmäisvaatimusten (Code of Conduct) liittämistä sopimuksiin. Myös toimittajien valmiuksia vastata tiukentuviin vaatimuksiin on kartoitettu. Organisaation tavoitteena on lisätä niiden tarjouspyyntöjen osuutta, joissa vastuullisuuskriteerit on huomioitu.¹⁰ HUS ostaa tavaroita ja palveluja noin miljardilla eurolla vuosittain ja on yksin Suomen suurimmista hankintayksiköistä.

Hankintoihin liittyvät vastuullisuuskysymykset eivät koske yksin kehittyvässä maissa tapahtuvaa tuotantoa vaan myös kotimaisia ostopalveluja. Kesällä 2020 julkisuudessa käsiteltiin laajasti siivouspalveluihin liittyviä ongelmia. Erityisesti maahanmuuttajataustaisten, heikossa asemassa olevien ihmisten työehtoja on poljettu useissa siivousalan yrityksissä Suomessa. Ongelmina ovat olleet alipalkkaus, maksamattomat palkat, suurten työtuntimäärien teettäminen sekä työntekijöiden kiristäminen ja uhkailu.¹¹ On tullut ilmi, että myös kunnat ovat tehneet sopimuksia työntekijöiden riistoon syyllistyneiden yritysten kanssa. Tämän vuoksi tässä arvioinnissa kiinnitettiin huomiota myös siihen, miten vastuullisuuskysymykset on huomioitu HUSin ulkoistamisissa siivouspalveluissa.

⁹ Keino-osaamiskeskus. [Sairaanhoitopiirien opas vastuullisiin hankintoihin](#) 31.1.2020.

¹⁰ [HUS Logistiikan vastuullisuusraportti 2018](#). Viitattu 10.8.2020.

¹¹ Helsingin sanomat 5.7.2020. Siivoton ala.

2 Hankintojen sosiaalinen vastuullisuus ja hiilijalanjälki

Sosiaalisen vastuun huomioiminen hankinnoissa edellyttää hankinnan laajempien yhteiskunnallisten vaikutusten huomioimista. Käytännössä hankintojen sosiaalinen vastuullisuus tarkoittaa sitä, että pyritään varmistamaan siitä, että ihmisoikeudet ja työntekijöiden työoloihin liittyvät oikeudet toteutuvat ostettavien tuotteiden tuotannossa ja tuotantoketjuissa. Lisäksi hankinnoilla voidaan pyrkiä edistämään heikossa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten työllistymistä sekä palvelujen käyttäjien osallisuutta ja tarpeiden huomioimista.¹²

Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut oppaan¹³ sosiaalisesti kestävästä julkisista hankinnoista. Oppaassa kuvataan, miten hankintayksiköt voivat ottaa huomioon sosiaaliset näkökohdat hankinnan eri vaiheissa. Organisaatiolla tulisi olla strategia sosiaalisesti vastuullisten hankintojen toteuttamiselle, hankintoihin liittyvät riskit tulee arvioida vastuullisuuden näkökulmasta ja arvioinnin perusteella tunnistaa ne hankinnat, joissa ensisijaisesti vastuullisuustavoitteita pyritään toteuttamaan. Riskiarvioinnissa tulee kiinnittää huomiota siihen, milaista työvoimaa hankittavan tuotteen tuotannossa käytetään, tuotantoprosessiin ja toimitusketjuun. Hankinnoissa, joihin on tunnistettu liittyvän riskejä, tulisi asettaa vastuullisuusvaatimuksia ja valvoa niiden toteutumista.

Oppaan mukaan tarjouspyynnöissä voidaan asettaa vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia joko pakollisina vaatimuksina tai niistä voidaan antaa tarjoukselle lisäpisteitä. Hankintayksikkö voi pyrkiä edistämään hankintojen sosiaalista vastuullisuutta esimerkiksi seuraavilla keinoilla.

- Tarjouspyynnön sopimusehdoissa voidaan viitata Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimusten noudattamiseen. Sopimukset liittyvät muun muassa pakkotyön poistamiseen (sopimukset 29 ja 105), työntekijöiden järjestäytymisvapauteen ja oikeuteen neuvotella kollektiivisesti (sopimukset 87 ja 98), yhdenvertaisuuteen ja tasarvoon (sopimukset 100 ja 111) sekä lapsityön poistamiseen (sopimukset 138 ja 182).
- Tarjouspyynnön sopimusehdoissa voidaan viitata YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen artiklaan 32, jonka mukaan lapsella on oikeus tulla suojelluksi taloudelliselta hyväksikäytöltä sekä sellaiselta työnteolta, joka haittaa hänen koulutustaan, terveyttään tai kehitystään.
- Toimittajalta voidaan pyytää selvitys vastuullisuusraportoinnista tai siitä, miten toimittaja valvoo toimitusketjun vastuullisuutta.

¹² TEM. [Opas sosiaalisesti kestäviin julkisiin hankintoihin](#). TEM oppaat ja muut julkaisut 3/2017.

¹³ TEM. [Opas sosiaalisesti kestäviin julkisiin hankintoihin](#). TEM oppaat ja muut julkaisut 3/2017.

- Tilaaaja voi varata itselleen oikeuden lähettää toimittajalle kyselyitä ja pyytää selvityksiä sekä teettää riippumattomia auditointeja vastuullisuuden toteutumisesta sopimuskaudella (ml. alihankkijat). Yhteenvetojen voidaan edellyttää olevan julkisia.
- Toimittajilta voidaan edellyttää sitoutumista tiettyihin eettisiin periaatteisiin (esim. BSCI, Business Social Compliance Initiative).
- Sopimusehdoissa voidaan viitata valmistusmaan työsuojelulainsäädännön noudattamiseen mukaan lukien vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa koskeva lainsäädäntö.
- Toimittajalta voidaan edellyttää sertifikaattia tai vastaavaa osoituksena toiminnan vastuullisuudesta (esim. BSCI tai SA 8000, Reilu kauppa, Rainforest Alliance).
- Sopimukseen voidaan kirjata sanktiot sekä mahdollisuus sopimuksen irtisanomiseen, jos vastuullisuudelle asetetut vaatimukset eivät toteudu.

Tarjoajien tasapuolisuuden ja syrjimättömyyden toteutumiseksi asetetut kriteerit eivät kuitenkaan saa olla kohtuuttomia eikä esimerkiksi jotakin tiettyä selvitystä tai standardia yksinään voida käyttää soveltuvuusvaatimuksena. Vaikka hankintayksikkö voi siis edellyttää esimerkiksi Reilu kauppa, tai muuta sertifikaattia, on tarjoajalla oikeus osoittaa vaatimusten täytyminen myös muilla keinoilla. Tämän vuoksi tarjouspyyntöasiakirjoissa tulisi kuvata tietyn sertifikaatin taustalla olevat kriteerit. Hankintayksikkö voi esimerkiksi edellyttää, että toimittaja maksaa tuottajille hinnan, joka kattaa kaikki niiden kestävän tuotannon kustannukset (mm. kunnolliset palkat ja työolot työntekijöille).¹⁴

Sosiaalisen vastuun edistäminen hankinnoilla ei välttämättä ole kovin helppoa. Valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy ja KL-Kuntahankinnat Oy toteuttivat vuonna 2017 yhdessä Finnwatchin kanssa pilotin, jossa pyrittiin huomioimaan sosiaalinen vastuullisuus tietokone- ja kalustehankinnoissa. Laatuerojen saaminen esiin tarjouksissa oli hankalaa, vaikka mahdollisista laatukriteereistä käytiin vuoropuhelua toimittajien kanssa ennen kilpailutusta. Lähes kaikki tietokoneiden tarjoajat käyttävät samaa minimitason työelämän oikeuksiin keskitettyä kansainvälistä Responsible Business Alliance (RBA) -standardia, mikä ei kuitenkaan vielä takaa työntekijälle elämiseen riittävää palkkatasoa tai kohtuullisia työtunteja. Yksikään toimittaja ei ollut kehittänyt sosiaalisen vastuun käytäntöjään standardia pidemmälle esimerkiksi ottamalla käyttöön elämiseen riittävän palkan vaatimuksia tai rajoittamalla viikko-työtunteja 48 tuntiin viikossa. Hankkeessa kävi ilmi, että kalusteita toimittavilla yrityksillä ei pääsääntöisesti ollut prosesseja toimitusketjujen vastuullisuuden varmistamiseksi tai prosessit ovat puutteelliset.

¹⁴ TEM. [Opas sosiaalisesti kestäviin julkisiin hankintoihin](#). TEM oppaat ja muut julkaisut 3/2017.

Hankkeen johtopäätöksiä todettiin, että kunnianhimoisten laatuvaatimusten asettaminen on tästä huolimatta tärkeää, koska ne ovat viesti markkinoille vastuullisuuden edistämisen tärkeydestä. Lisäksi todettiin, että panostuksia tulee siirtää sopimuskaudella tehtävään seurantaan, jos sosiaalisen vastuun minimitasoa halutaan nostaa perustason standardia korkeammalle.¹⁵

Terveysthuollon hankintojen sosiaalisen vastuun vaatimuksia

Keino-osaamiskeskus julkaisi yhdessä yliopistosairaanhoitopiirien kanssa oppaan vastuullisuuden huomioimisesta hankinnoissa vuoden 2020 alussa¹⁶. HUS Logistiikka oli keskeisesti mukana oppaan laatimisessa. Oppaassa esitetään useita vaatimuksia, joiden avulla ympäristö- ja sosiaaliset näkökulmat voidaan huomioida hankinnoissa. Vaatimuksia on määritelty erikseen muun muassa hoitotarvikkeille, toimistotarvikkeille, kulkuneuvoille, kalusteille sekä elintarvikkeille. Vaatimukset on julkaistu Keino-osaamiskeskuksen verkkosivuilla.¹⁷ Sosiaalisen vastuun osalta vaatimukset on jaettu perus- ja edelläkävijätasoon. Perustaso edellyttää, että hankintayksikön laatimat vastuullisuuden vähimmäisvaatimukset (Code of Conduct) liitetään sopimukseen. Vähimmäisvelvoitteissa painotetaan ihmisoikeuksien kunnioittamista sekä työehtojen ja työn tekemisen olosuhteita perustuen kansainvälisiin sopimuksiin sekä tuotantomaan lainsäädännön noudattamiseen. Lisäksi toimittaja on velvollinen raportoimaan tilaajalle vastuullisuudelle asetettujen vaatimusten toteutumisesta ja sopimukseen tulee kirjata sanktiot. Perustasolla ei edellytä esimerkiksi riippumattoman kolmannen osapuolen tekemää auditointia, jolla varmistetaan asetettujen vaatimusten toteutuminen.

Edelläkävijätasolla toimittajalta edellytetään vastuullisuuden aktiivista johtamista; muun muassa vastuullisuuspolitiikkaa, nimettyä vastuuhenkilöä, vastuullisuuteen liittyvien riskien arviointia sekä niiden seuranta. Toimittajan tulee pyynnöstä toimittaa tilaajalle kolmannen osapuolen suorittama sosiaalisen vastuun auditointiraportti (esim. BSCI tai SA 8000), jos tuotanto tapahtuu riskimaassa, eli sellaisessa maassa, joka ei ole saattanut voimaan Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimuksia. Edelläkävijätasolla tilaaja varaa itselleen oikeuden yhteistyökumppanin auditointiin myös sopimuskauden aikana.

¹⁵ Sanoista tekoihin. Sosiaalisen vastuun pilottiprojekti Hansel Oy:n ja KL-Kuntahankinnat Oy:n kanssa. Finnwatch 1/2018.

¹⁶ Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoitopiirien opas vastuullisiin hankintoihin 31.1.2020.

¹⁷ Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoitopiirien -kehittäjäryhmä. www.hankintakeino.fi/fi/vaikuttavat-ja-vastuulliset-sairaanhoitopiirien-hankinnat-kehittajarjyhma#kriteerit. Viitattu 30.10.2020.

HUS laati vuonna 2019 ”Vastuullisuuden vähimmäisveloitteet” (Code of Conduct) -sopimusliitteen Finnwatchin kanssa tehdyssä, sosiaalisesti vastuullisia tutkimuskäsine- ja instrumentti- hankintoja koskevassa projektissa. Sopimusliitteen vaatimuksissa viitataan muun muassa Kansainvälisen työjärjestö ILO:n sopimukseen ja suosituksiin (26, 29, 87, 89, 98, 100, 105, 111, 131, 138, 155, 161, 170 182) sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklaan 32. Vaatimusten liitteessä todetaan, että toimittajan tulee noudattaa tavaroiden ja palveluiden tuotantomaan voimassa olevaa kansallista lainsäädäntöä tai sopimusliitteen velvoitteita silloin, kun ne ylittävät tuotantomaan lainsäädännön mukaiset veloitteet. Sopimusliitteellä tilaaja myös varaa itselleen oikeuden vaatia toimittajalta selvitystä ja korjaamaan havaitut puutteet.¹⁸

Sairaanhoitopiirien vastuullisia hankintoja koskevassa Keino-osaamiskeskuksen oppaassa on määritelty keinoja, joilla hankintayksiköt voivat todentaa sosiaaliselle vastuullisuudelle asetettujen vaatimusten täyttymisen. Eri todentamiskeinoilla on erilainen uskottavuusaste;

- 1) Toimittajan vakuutus: Toimittaja vakuuttaa, että vaatimus täyttyy esimerkiksi rasti-malla ruutuun ”kyllä” tarjouspyynnössä. Tämän uskottavuus on alhaisin.
- 2) Toimittajan kuvaus: Toimittaja kuvaa kirjallisesti, miten vaatimus täyttyy oman tietä-myksensä mukaan.
- 3) Oma väittäjä: Toimittaja antaa tietoa, jonka voi vapaasti tarkistaa esimerkiksi kan-sallisista tietokannoista.
- 4) Kolmannen osapuolen todistus: Riippumaton toimija antaa kirjallisen vakuuden siitä, että vaatimustaso täyttyy.
- 5) Akkreditoidun kolmannen osapuolen todistus: Riippumaton akkreditoitu toimija va-kuuttaa kirjallisesti vaatimustason täyttymisen. Tämän uskottavuus on korkein.¹⁹

Hankintojen hiilijalanjälki

Ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää hiilidioksidipäästöjen vähentämistä, joita syn-tyy liikenteestä, tavaroiden tuotannosta, rakentamisesta ja rakennusten lämmityksestä. Huo-mattava osa käyttötavaroistamme tuodaan Aasian maista, joissa sekä kivi- ja ruskohiilen

¹⁸ HUSin malli Code of Conduct -sopimusliitteestä on julkaistu Finnwatchin raportissa [Sosiaalisesti vastuullisia käsine- ja inst-umenttihankintoja. Oppeja Finnwatchin ja HUS Logistiikan yhteistyöhankkeesta. Finnwatch 3/2020.](#)

¹⁹ Keino-osaamiskeskus. [Sairaanhoitopiirien opas vastuullisiin hankintoihin](#) 31.1.2020.

sekä fossiilisen energian käyttö lisääntyy edelleen ilmastonmuutoksesta huolimatta. Ilmastokriisin torjuminen on siten myös yritysvastuukysymys.²⁰

Liikenne on merkittävä kasvihuonekaasujen lähde, sillä se on edelleen suurelta osin fossiilisen energian varassa. Kotimaan liikenteen osuus on noin viidennes Suomen kaikista kasvihuonekaasupäästöistä. Ammattiliikenteessä energiatehokkuutta voidaan parantaa logistisella suunnittelulla, kalustovalinnoilla ja ajotavalla. Vaihtoehtoisilla polttoaineilla voidaan pienentää hiilijalanjälkeä.²¹ Julkiset organisaatiot voivat hankinnoilla vaikuttaa hiilidioksidipäästöihin esimerkiksi painottamalla näitä asioita hankinnoissaan.

Keino-osaamiskeskuksen ohjeiden mukaan ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankinnoissa voidaan asettaa tavoitteeksi päästöjen vähentäminen ja energiatehokkuuden lisääminen. Hankintayksiköt voivat vaikuttaa liikenteestä aiheutuviin hiilidioksidipäästöihin edellyttämällä hankittavilta ajoneuvoilta esimerkiksi tiettyä EURO-luokitusta, asettamalla ylärajan ajoneuvon hiilidioksidipäästöille tai edellyttämällä vaihtoehtoisen käyttövoiman käyttöä (esim. biokaasu, korkeaseosetanoli, sähkö tai vety). Lisäksi voidaan asettaa vaatimuksia takuuajalle ja edellyttää, että kuljetushenkilöstö hallitsee ennakoivan ja taloudellisen ajotavan. Vaatimuksia voidaan käyttää tarjouspyynnöissä joko vähimmäisvaatimuksina tai pisteytettävänä laatuvaatimuksina.²²

²⁰ [Hiilenmustia alihankintaketjuja – Miten suomalaiset yritykset hallitsevat riskimaissa sijaitsevien alihankkijoidensa kasvihuonekaasupäästöjä? Finnwatch 5/2019.](#)

²¹ Motiva. Ammattiliikenteen energiatehokkuus. [www.motiva.fi/ratkaisut/kestava liikenne ja liikkuminen/ammattiliikenteen energiatehokkuus](http://www.motiva.fi/ratkaisut/kestava_liikenne_ja_liikkuminen/ammattiliikenteen_energiatehokkuus). Viitattu 24.8.2020.

²² Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoidopiirien hankinnat -kehittäjäryhmä. Sairaanhoidopiirien opas vastuullisiin hankintoihin; Henkilöautot ja kevyet hyötyajoneuvot, Henkilökuljetuspalvelut. www.hankintakeino.fi/fi/vaikuttavat-ja-vastuulliset-sairaanhoitopiirien-hankinnat-kehittajaryhma. Viitattu 4.8.2020.

3 Arvioinnin tavoite ja aineisto

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää, miten HUSin vastuullisuutta koskeva strateginen tavoite toteutuu hankinnoissa. Tarkastelu kohdistui sosiaaliseen vastuullisuuteen tavara- ja elintarvikehankinnoissa sekä ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankinnoissa asetettuihin ympäristövaatimuksiin. Lisäksi selvitettiin, miten vastuullisuus huomioidaan siivouspalvelu- ja elintarvikehankinnoissa.

Arvioinnilla pyrittiin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin

- 1) Miten sosiaalisen vastuullisuuden toteutumista edistetään HUSin hankinnoissa?
- 2) Millaisia sosiaalisen vastuun vaatimuksia HUSin julkaisemissa tarjouspyynnöissä on asetettu?
- 3) Miten HUSin ilmastotavoitteet on huomioitu ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankintoja koskevissa tarjouspyynnöissä?
- 4) Miten vastuullisuus on huomioitu siivouspalveluhankinnoissa sekä elintarvikehankinnoissa?

Arviointi rajattiin koskemaan sosiaalisen vastuullisuuden toteutumista tavara- ja elintarvikehankinnoissa sekä ympäristövaikutusten huomioimista ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankinnoissa. Arviointi pyrittiin kohdistamaan sellaisiin hankintoihin, joissa vastuullisuuteen liittyvät kysymykset ovat olennaisia. Rajaukseen vaikutti myös arvioinnin toteuttamiseen käytävissä olleet resurssit.

Arvioinnissa ei tarkasteltu työllistämistoimia, palvelujen käyttäjien osallisuutta tai palvelujen saavutettavuutta. Arviointi ei kohdistunut myöskään rakennushankkeisiin eikä rakennusten energianratkaisuihin, vaikka nämä ovatkin merkittäviä HUSin ilmastotavoitteiden toteutumisen näkökulmasta. Myös lääkehankinnat rajattiin arvioinnin ulkopuolelle.

Arviointiaineisto koostui HUSin asiantuntijoiden haastatteluista sekä saatavilla olevista asiakirja-aineistoista. Lisäksi käytimme aineistona HUS Logistiikan.1.1.2019-4.8.2020 välisenä aikana julkaisemia tarjouspyyntöjä (21 kpl, n. 10 % tarjouspyynnöistä). Tarjouspyynnöistä kuusi koski tavarahankintoja, kolme ajoneuvohankintoja, seitsemän sairaankuljetus- ja henkilökuljetuspalveluja ja viisi tavarankuljetuspalveluja (Liite 1). Tavarahankinnoista aineistoon valittiin sellaisia tuoteryhmiä, joiden tuotantoon voi liittyä riskejä ihmisoikeuksien ja työntekijöiden oikeuksien näkökulmasta. Ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankinnoista käytiin läpi kaikki tarjouspyynnöt kyseiseltä ajanjaksolta lukuun ottamatta rahtilentopalveluja, jotka liittyivät koronapandemian tarvikehankintoihin. Siivouspalveluhankinnoista kävimme läpi

voimassaolevat sopimukset (15 kpl), jotka olivat saatavissa HUSin asianhallintajärjestelmästä (ASKO) 4.8.2020.

Arvioinnissa käytetään termejä sosiaalinen vastuu ja sosiaalinen vastuullisuus synonyymeinä.

4 Arvioinnin tulokset

Selvitimme, miten vastuullisuutta edistetään HUSin hankintatoimessa ja millaisia tähän liittyviä vaatimuksia tarjouspyynnöissä on asetettu vuosina 2019 ja 2020. Luvussa 4.1 on kuvattu vastuullisuuden edistämistä HUSin hankinnoissa ja HUSin vastuullisuusraportointia ja luvussa 4.2 käydään läpi HUSin tarjouspyyntöasiakirjoista tekemämme havainnot.

4.1 Vastuullisuuden edistäminen HUSin hankinnoissa

Vastuullisuus on tunnistettu tärkeäksi osa-alueeksi HUSin hankintastrategiassa. Hankintastrategian mukaan ”HUS on tiedostava ja vaativa hankkija, joka pystyy vaikuttamaan tuote- ja palvelutarjontaan ja sitä kautta saamaan ympäristön kannalta positiivisia vaikutuksia laajasti ja pitkäaikaisesti”. Ympäristöhaittojen vähentämiseen todetaan olevan suuret mahdollisuudet, kun hankintavaiheessa arvioidaan tuotteiden ja palvelujen koko elinkaarta. Lisäksi hankintastrategian mukaan vastuullisuus liittyy harmaan talouden torjuntaan, sosiaaliseen vastuuseen ja yksilönsuojaan. Vastuullisuuteen liittyvien näkökulmien todetaan korostuvan yhä enemmän. Hankintastrategian mukaan sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä kriteereitä tulee käyttää lisävaatimuksina hankinnoissa, joihin ne sopivat ja kriteerien painotuksen tulee olla sopivassa suhteessa hankinnan luonteeseen ja arvoon nähden.²³

Hankintastrategian linjauksia tarkennetaan HUSin hankintoja koskevissa ohjeissa, joita ovat toimitusjohtajan antama ”Hankinnat HUS-kuntayhtymässä” -pysyväisohje 1/2020 sekä HUSin intranetissä julkaistu käsikirjatyypinen ”Hankintaohje”, joka sisältää yksityiskohtaisempia menettelytapaohjeita hankintojen tekemiseen.²⁴ Pysyväisohjeessa todetaan muun muassa, että hankintojen tulee hankintastrategian linjausten mukaisesti tukea HUSin strategiaa ja hankinnan tulee toimia vastuullisesti. Hankintaohjeessa mainitaan vastuullisuuteen liittyvinä näkökulmina harmaa talous, ympäristö, sosiaalinen vastuu, potilaslähtöisyys, yksityisyyden suoja sekä toimittajan laatujärjestelmät. Organisaation sisäiseen ohjeistukseen sisältyy myös tammikuussa 2020 julkaistu Sairaanhoidopiirien opas vastuullisiin hankintoihin, jonka laatimisessa HUS Logistiikka oli keskeisesti mukana. Oppaaseen sisältyy useita vaatimuksia ympäristö- ja sosiaalisten näkökulmien huomioimiseksi hankinnoissa ja niitä on

²³ HUS hallitus 6.6.2016 § 82. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoidopiirin hankintastrategia.

²⁴ HUS pysyväisohje 1/2020 Hankinnat HUS-kuntayhtymässä; HUS Intranet. Hankintaohje. Viitattu 15.8.2020.

määritelty erikseen muun muassa hoitotarvikkeille, toimistotarvikkeille, kulkuneuvoille, kalusteille sekä elintarvikkeille.²⁵

HUSin hankintaohjeen mukaan hankinnoilla ehkäistään harmaata taloutta noudattamalla tilaajavastuulakia sekä hankintalain poissulkuperusteita (§ 80 ja 81). EU-kynnysarvon ylittävässä hankinnoissa selvitetään poissulkemisen edellytykset hankintalain 88 §:n mukaisesti. Kansallisen kynnysarvon ylittävien, mutta EU-kynnysarvon alittavien sekä sote-palveluiden osalta vaaditaan vähintään tarjoajan vakuutus siitä, ettei tarjoajaan kohdistu kyseisiä poissulkemisperusteita.

Hankintaohjeen mukaan HUSin ympäristöohjelman toteutumista edistetään ottamalla huomioon hankintojen ympäristövaikutukset. Hankintaohjeeseen sisältyy erillinen ympäristöliite, jossa on esimerkkejä ympäristöasioiden huomioimisesta hankinnan määrittelyssä sekä ohjeita lukuisille eri tuotteille ja palveluille.²⁶

Hankintaohjeen mukaan esimerkiksi tavara- ja palveluhankintojen ketjuuntuessa tulee kiinnittää huomiota ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien toteutumiseen muun muassa velvoittamalla toimittajaa sopimuksessa huomioimaan näitä velvoitteita. HUSin hankintaohjeessa ei kuitenkaan oteta yksityiskohtaisesti kantaa siihen, miten sosiaalisen vastuullisuuden toteutuminen käytännössä tulee varmistaa hankinnoissa; milloin HUS edellyttää toimittajalta esimerkiksi jotakin soveltuvaa sertifikaattia tai auditointiraporttia tai miten hankintayksikkö seuraa toimittajille asetettujen vaatimusten toteutumista sopimuskauden aikana.

HUSin vastuullisuusraportointi

Kirjanpitolain (1336/1997) mukaan toimintakertomuksessa on raportoitava myös ympäristövaikutuksista (luku 3 § 1a). Lisäksi toimintakertomukseen tulee sisältyä selvitys siitä, miten organisaatio huolehtii korruption ja lahjonnan torjunnasta sekä ihmisoikeusasioista. Tiedot tulee antaa siinä laajuudessa kuin se on tarpeen kirjanpitovelvollisen toiminnan vaikutusten ymmärtämiseksi (luku 3 a § 2).

Vuoden 2019 tilinpäätös ja toimintakertomus -asiakirjassa on lyhyesti kuvattu hankintojen vastuullisuutta. Asiakirjan mukaan HUS Logistiikan yhteishankinnoissa 62 prosentissa oli käytössä vastuullisuuskriteereitä, minkä lisäksi mainitaan HUSin osallistuminen

²⁵Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoidopiirien -kehittäjäryhmä. www.hankintakeino.fi/fi/vaikuttavat-ja-vastuulliset-sairaanhoitopiirien-hankinnat-kehittajaryhma#kriteerit. Viitattu 30.10.2020.

²⁶ HUS intranet. Ympäristöasiat. Ympäristövastuun huomioiminen hankinnoissa. Viitattu 4.5.2020.

sairaanhoidopiirien yhteisen vastuullisten hankintojen oppaan laatimiseen.²⁷ Ympäristövastuuseen liittyvistä asioista on jo useita vuosia raportoitu erillisessä ympäristöraportissa ja vuonna 2018 HUS Logistiikka julkaisi ensimmäistä kertaa myös oman vastuullisuusraporttinsa.²⁸ Vuonna 2019 sekä ympäristövastuuseen että muuhun vastuullisuuteen liittyvät asiat raportoitiin osana HUSin vuosi -toimintakertomusta.²⁹ Vuoden 2019 vastuullisuusraportissa todetaan HUSin hankkimien tuotteiden toimitusketjujen olevan globaalit ja että hankittavia tuotteita valmistetaan myös riskimaissa. Yksi vastuullisuustyön painopisteistä onkin varmistaa, että hankittavien tuotteiden valmistusolosuhteet kunnioittavat ihmisoikeuksia ja työelämän perusoikeuksia. Raportin mukaan riskimaat on tunnistettu ja HUS käyttää kolmannen osapuolen sertifioimaa auditointiraportointia. Vastuullisuusraportin mukaan ympäristönäkökulmat arvioidaan kaikissa hankinnoissa. HUSin hankinta-asiantuntijat vastaavat siitä, että vastuullisuuteen liittyvät asiat tulevat huomioiduksi. Hankintojen hiilijalanjälkeä ei raportoitu osana vuoden 2019 vastuullisuusraporttia³⁰.

Vuoden 2020 tilinpäätöksessä (s. 114) todetaan, että ”vastuullisuudella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että organisaatio huomioi toimintansa taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset. HUS pyrkii toiminnassaan muun muassa ehkäisemään harmaan talouden syntymistä ja huomioimaan kestävä kehityksen periaatteet. Vastuullisuus on huomioitu erityisesti hankintatoimissa ja -sopimuksissa”. Vuoden 2020 tilinpäätöksessä ei kuitenkaan raportoitu hankintojen vastuullisuuteen liittyviä tietoja tarkemmalla tasolla, esimerkiksi vastuullisuus-kriteereiden käyttöä tarjouspyynnöissä ja sopimuksissa. HUS Logistiikan vastuullisuusraportti vuodelta 2020 julkaistiin 15.4.2021, arvioinnin jo valmistuttua, minkä vuoksi sitä ei ole voitu arvioinnissa ottaa huomioon.

Vastuullisuuden toteutumista hankinnoissa edistetään pienin resurssein

HUSissa on viime vuosina luotu edellytyksiä sille, että hankintojen vastuullisuusnäkökulmat voidaan huomioida paremmin. HUSiin perustettiin vuonna 2020 työryhmä, jonka tarkoituksena on jalkauttaa strategiaa taloudellisen vastuun, sosiaalisen ja ympäristövastuun osalta.³¹ Hallitus hyväksyi helmikuussa 2021 HUSin vastuullisuusohjelman vuosille 2021-2022. Vastuullisuusohjelmassa on määritelty toimenpiteitä, joilla HUS toteuttaa sosiaalista,

²⁷ HUS Tilinpäätös ja toimintakertomus 2019, s. 117.

²⁸ HUS Logistiikan vastuullisuusraportti 2018.

²⁹ HUSin vuosi 2019. Vastuullisuus. <https://husinvuosi.fi/vastuullisuus>. Viitattu 4.8.2020.

³⁰ HUSin vuosi 2019. Hiilijalanjälki. <https://husinvuosi.fi/vastuullisuus/ymparisto/hiilijalanjalki/>. Viitattu 24.8.2020.

³¹ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Yhteiset, hallintopäällikkö 18.6.2020.

taloudellista ja ympäristövastuuta. Hankintoja koskevia toimenpiteitä ovat muun muassa hankintojen parissa työskentelevien HUSin asiantuntijoiden hankintaosaamisen kohottaminen sekä esimiesten sopimusosaamisen lisääminen.³²

Myös HUS Logistiikalla on oma vastuullisuusohjelmansa, jossa on asetettu tavoitteeksi muun muassa tarjouspyynnöissä käytettyjen vastuullisuuskriteereiden seuranta ja tilastointi, hankintoja tekevien koulutus, toimintaohjeen luominen vastuullisiin hankintoihin, valmistukseen lisääminen tarjouspyyntöpohjaan sekä vastuullisuuden kannalta olennaisimpien kilpailutusten tunnistaminen.³³ Ohjelma on uudistettu kaudelle 2021-2023 ja sidottu tiukemmin HUSin ympäristöohjelmaan.³⁴

HUS Logistiikka oli keskeisesti mukana laatimassa sairaanhoitopiirien yhteistä hankintojen vastuullisuutta koskevaa opasta, joka julkaistiin tammikuussa 2020. Koko HUS Logistiikan hankinnan henkilökunta koulutettiin oppaan käyttöön syksyllä 2020³⁵. Vuonna 2018 hankintatoimen tietojärjestelmään lisättiin tieto hankittavien tuotteiden valmistusmaasta, mikä mahdollistaa toimitusketjujen aiempaa paremman kartoittamisen ja on edellytys sille, että hankintoihin liittyviä riskejä voidaan ylipäättään analysoida vastuullisuuden näkökulmasta. Lisäksi on tunnistettu tuoteryhmät, joissa vastuullisuutta pyritään ensisijaisesti edistämään. Näitä ovat sairaalakäsineet, instrumentit, sidontavälineet, potilaan peittelyyn ja suojakseen käytettävät tuotteet sekä kuljetuspalvelut. Vastuullisuuden edistämiseksi tehdään yhteistyötä myös muiden toimijoiden kanssa³⁶.

Hankintojen vastuullisuuden edistäminen on osa yhden HUS Logistiikan työntekijän toimenkuvaa, jonka työajasta noin 20 prosenttia on osoitettu tähän tarkoitukseen. Resurssit vastuullisuuden edistämiseen ovat siten huomattavan pienet ja ne ovat HUSissa pienemmät kuin esimerkiksi Helsingin ja Vantaan kaupungeilla.³⁷ Vantaan kaupungin hankintayksikössä toimii kokopäiväinen vastuullisuuskonsultti.³⁸ Helsingin kaupungilla vastuullisiin hankintoihin on resursoitu noin 3,5 henkilötyövuotta, minkä lisäksi kansallista ilmastopolitiikka edistävän hankkeen kautta on käytettävissä noin kahden henkilötyövuoden panos.³⁹

³² [HUS hallitus 15.2.2021 § 17.](#)

³³ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämispäällikkö 4.8.2020.

³⁴ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämispäällikkö 6.4.2021.

³⁵ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämispäällikkö 21.10.2020.

³⁶ Ks. esim; [Sosiaalisesti vastuullisia käsine- ja instrumenttihankintoja. Oppeja Finnwatchin ja HUS Logistiikan yhteistyöhankkeesta. Finnwatch 3/2020.](#)

³⁷ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka hankintajohtaja ja kehittämispäällikkö 4.8.2020.

³⁸ Henkilökohtainen tiedonanto. Vantaan kaupunki, hankintapäällikkö 7.1.2021.

³⁹ Henkilökohtainen tiedonanto. Helsingin kaupunki, hankintapäällikkö 8.1.2021.

Hankintojen vastuullisuuden edistämässä keskeinen haaste on myös se, miten sopimuskaudella voidaan seurata tarjouspyynnöissä ja sopimuksissa asetettujen vaatimusten toteutumista, sillä ilman toimivaa valvontaa hyvätkään sopimusehdot eivät välttämättä toteudu. Tällä hetkellä HUSilla ei ole mahdollisuuksia kattavasti valvoa, miten sopimuskumppanit noudattavat vastuullisuudelle asetettuja ehtoja.⁴⁰ Valvontaa tehdään pistemäisesti vuoropuhelussa toimittajien kanssa, mutta ei esimerkiksi auditoimalla⁴¹.

Vastuullisuusnäkökulmien huomioiminen hankinnoissa riippuu lisäksi jonkin verran siitä, millaisen painoarvon hankintoja tekevät tulosalueet ja tulosityksiköt antavat asialle. Esimerkiksi HUS Leikkaussalit-, teho- ja kivunhoito (ATEK) -tulosityksikkö edellyttää, että sen tekeissä kilpailutuksissa asetetaan vähintään viiden prosentin painoarvo ympäristönäkökulmille. Tavoitteen toteutumista seurataan vuosittain. Muut tulosalueet tai tulosityksiköt eivät ole asettaneet vastaavia tavoitteita.⁴²

Pilottiprojektit tutkimuskäsineiden ja instrumenttien hankinnassa

Vuonna 2019 HUS toteutti Finnwatchin kanssa kaksi pilottihanketta sosiaalisen vastuullisuuden huomioimisesta hankinnoissa.⁴³ Hankinnat koskivat sairaalakäsineiden ja instrumenttien hankintaa ja hankkeissa laadittiin sosiaalisen vastuun kriteerit näille tuotteille. Molemmissa hankinnoissa tarjoajille asetettiin pakolliseksi vaatimukseksi sitoutuminen HUSin sosiaaliselle vastuullisuudelle asettamiin vähimmäisvaatimuksiin, jotka määriteltiin Code of Conduct -sopimusliitteessä. Sopimusliitteessä on muun muassa kielletty lapsityövoiman käyttö sekä pakkotyö ja siinä edellytetään työntekijöiden järjestäytymisvapautta, turvallista työympäristöä sekä elämiseen riittävää palkkaa.

Tutkimuskäsinehankinnassa tarjoaja oli lisäksi velvollinen ilmoittamaan tiedot käsineiden tuotantolaitoksesta. Toisin kun Finnwatch suositteli, tiedon julkisuutta ei edellytetty, vaan tarjoajat saattoivat pitää sen liikesalaisuutena. Tiedon julkisuudella voitaisiin edistää tuotantoketjujen läpinäkyvyyttä. Toimittajille näiden tietojen avaaminen julkisesti on usein hankalaa, koska kyseessä saattaa olla kilpailuun liittyvä oleellinen tieto ja toimittajien toivomuksesta HUS Logistiikassa on toistaiseksi tyydytty siihen, että tietoa voidaan itse hyödyntää sopimuseurannassa. Ideaalitulanteessa tiedot tuotantolaitoksista voitaisiin julkaista ja saada

⁴⁰ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, hankintajohtaja ja kehittämisspäällikkö 4.8.2020.

⁴¹ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämisspäällikkö 6.4.2021.

⁴² Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, hankintajohtaja ja kehittämisspäällikkö 4.8.2020.

⁴³ [Sosiaalisesti vastuullisia käsine- ja instrumenttihankintoja. Opeja Finnwatchin ja HUS Logistiikan yhteistyöhankkeesta. Finnwatch 3/2020.](#)

siten apua seurantaan esimerkiksi Finnwatchilta. Tämä vaatii keskustelua markkinoiden kanssa ja sopimista.⁴⁴

Jos tutkimuskäsineiden tuotanto tapahtui maassa, joka ei ole saattanut voimaan Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimuksia, edellytettiin tarjoajaa toimittamaan riippumattoman kolmannen osapuolen auditointiraportti työoloista. Lisäksi tarjoaja saattoi saada lisäpisteitä, jos se toimitti todistuksen siitä, että käsineet tuottavalla tuotantolaitoksella on ns. rekrytointimaksut kieltävä politiikka. Tällä pyrittiin puuttumaan käsineiden valmistukseen liittyvään pakkotyön riskiin, jossa työnantajan perii työntekijöiltä erilaisia maksuja työsuhteen ehtona. Lisäksi tarjoaja sai lisäpisteitä, jos se pystyi osoittamaan tuotteessa käytetyn luonnonkumin alkuperän ja mahdollisen vastuullisuussertifioinnin. Pisteytettävälle vaatimuksille annettiin 5-15 prosentin painoarvo ja ne toivat esiin eroja tarjoajien välillä. Harva tarjous täytti rekrytointimaksuja koskevat kriteerit. Toistaiseksi HUS Logistiikka on edellyttänyt riippumattoman kolmannen osapuolen suorittamaa auditointia vain tässä hankinnassa⁴⁵.

Instrumentteja koskevassa kilpailutuksessa kävi ilmi, että markkinoilla toimivat yritykset ovat hyvin eri vaiheessa vastuullisuusasioissa, jolloin kovin tiukkojen kriteereiden asettamista ei pidetty mahdollisena. Tarjoajilta edellytettiin sitoutumista HUS Logistiikan määrittelemiin sosiaalisen vastuun vähimmäisvaatimukseen (Code of Conduct), jotka olivat samat kuin edellä kuvatussa tutkimuskäsineiden hankinnassa. Tarjoajalta edellytettiin yhteyshenkilön nimeämistä, joka vastaa vähimmäisvelvoitteiden toteutumisesta tuotantolaitoksissa. Osassa hankinnan kohteena olevista monikäyttöisistä instrumenteista tarjoajan oli mahdollista saada lisäpisteitä, jos se pystyi antamaan selvityksen tuotteiden kriittisten komponenttien toimitusketjuista. Vastoin Finnwatchin suositusta toimitusketjujen läpinäkyvyyttä ei laitettu pakolliseksi vaatimukseksi eikä alihankintaa ilman lupaa kielletty, vaikka luvaton alihankinta näissä tuotteissa on yleinen ongelma. Tarjoajilta ei myöskään edellytetty ulkopuolista auditointia sen osoittamiseksi, että tuotannossa noudatetaan Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimuksia.⁴⁶

⁴⁴ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämispäällikkö 21.10.2020.

⁴⁵ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämispäällikkö 21.10.2020.

⁴⁶ [Sosiaalisesti vastuullisia käsine- ja instrumenttihankintoja. Oppeja Finnwatchin ja HUS Logistiikan yhteistyöhankkeesta. Finnwatch 3/2020.](#)

4.2 Vastuullisuudelle asetettuja vaatimuksia tarjouspyynnöissä

HUS Logistiikan hankinnoissa on toistaiseksi asetettu enemmän ympäristövastuuseen kuin sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia ja molempien käyttö on vielä melko vähäistä verrattuna hankintojen kokonaisvolyymiin. Vuonna 2019 HUS Logistiikan hankinnoissa ympäristövastuuseen liittyviä vaatimuksia asetettiin 16 hankinnassa, joiden yhteisarvo oli noin 32,6 miljoonaa euroa. Sosiaalisen vastuun vaatimuksia vuonna 2019 asetettiin kymmenessä hankinnassa, joiden yhteisarvo oli noin 34,7 miljoonaa euroa.⁴⁷

Vuoden 2020 tammi-kesäkuussa HUS Logistiikan hankinnoissa (yht. 166) käytettiin jotakin ympäristövastuuseen liittyvää vaatimusta 32 hankinnassa ja jotakin sosiaalisen vastuun vaatimusta 14 hankinnassa. Suurimmassa osassa tämän ajanjakson aikana tehdyissä hankinnoissa (72 %) vastuullisuuskriteereitä ei käytetty. Taulukossa 1 esitetään, millaisia sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia HUS Logistiikan tarjouspyynnöissä asetettiin tammi-kesäkuussa 2020.

Koronapandemia vaikutti vastuullisuuskriteerien käyttöön vuonna 2020, koska sen vuoksi tehtiin paljon nopeita kilpailutuksia, joissa vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia ei käytetty.⁴⁸ Myös HUS Logistiikan henkilöstövaihdoilla on ollut vaikutusta vastuullisuuskriteerien käyttöön.⁴⁹

⁴⁷ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämispäällikkö 21.10.2020.

⁴⁸ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, kehittämispäällikkö 29.10.2020.

⁴⁹ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Logistiikka, hankintajohtaja ja kehittämispäällikkö 4.8.2020.

Taulukko 1. Sosiaaliselle vastuullisuudelle asetetut vaatimukset HUS Logistiikan tarjouspyynnöissä tammi-kesäkuussa 2020. Lähde: HUS Logistiikka 21.10.2020.

Vaimus	Tarjouspyynnöt, joissa vaatimusta käytetty
Toimittaja sitoutuu HUS Logistiikan Code of Conductiin (vastuullisuuden vähimmäisvaatimukset)	<ul style="list-style-type: none"> • Ensiapu- ja työturvallisuustarvikkeet • Instrumentit
Tarjoaja ja laitevalmistaja noudattavat ILO:n yleissopimuksia	<ul style="list-style-type: none"> • Otsavalot
CSR selvitys (miten sosiaalinen vastuu on huomioitu, alihankkijan auditoinnit ja näiden toimittajien toiminnan kehittäminen.)	<ul style="list-style-type: none"> • Otsavalot • Postikuoret • Koneelliset suurkeittiöpesuaineet, välinehuollon koneidesiaineet ja pintadesinfektioaineet
Tilaajalla on mahdollisuus auditoida palveluntuottajan palvelu etukäteen ilmoitetulla auditointikäynnillä ja jos tarjoaja näyttää tulevan valituksi	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinkään ja Kellokosken sairaaloiden kuljetuspalvelut
Tarjoajan annettava kuvaus toimitusketjusta	<ul style="list-style-type: none"> • Instrumentit • Sydämen apupumput
Tarjoaja antaa selvityksen tarjoajan yhteiskuntavastuusta	<ul style="list-style-type: none"> • Laitoshuollon yhdistelmäkoneet • Lattianhoitokoneet • Pienet istuen ohjattavat laitoshuollon koneet (2 hankintaa) • Pölynimurirobotit • Laitoshuollon yhdistelmäkonrobotit
Tarjoaja avaa hankintayksikölle koko tuotantoketjun tuotteen valmistukseen saakka	<ul style="list-style-type: none"> • Instrumentit

Edellä esitettyjen HUS Logistiikasta saatujen tietojen lisäksi kävimme läpi kuusi HUSin tavarahankintaa koskevaa tarjouspyyntöä ajalta 1.1.2019-4.8.2020. Tarjouspyynnöt koskivat IT-laitteita, EKG-elektrodeja, lasten pinnasänkyjä, työ- ja potilasjalkineita, verensokerimittareita ja -testiliuskoja sekä urologisia hoitotarvikkeita. Näistä kahdessa, EKG-elektrodeja sekä työ- ja potilasjalkineita koskevassa, tarjouspyynnössä edellytettiin toimittajan vapaamuotoista selvitystä sosiaalisen vastuun huomioimisesta toimitusketjussa. Kiinnitimme huomiota siihen, että esimerkiksi IT-laitteita koskevassa tarjouspyynnössä ei asetettu sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia, vaikka kyse on arvoltaan suuresta sopimuksesta (n. 10 milj. euroa vuodessa), joka koskee koko HUS-konsernissa käytettäviä tietoteknisiä laitteita ja matkapuhelimia. Kyseisessä hankinnassa ei asetettu vaatimuksia myöskään pakkausmateriaalien koostumukselle ja kierrätettävyydelle vaikkakin laitteiden takuu-aika, varaosien saatavuus sekä laitteiden energiatehokkuus oli tarjouspyynnössä huomioitu. Tarjouspyynnöt ja niissä asetetut vaatimukset on esitetty liitteessä 1.

Ympäristövaatimukset ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankinnoissa

Keino-osaamiskeskuksen ohjeiden mukaan ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankinnoissa voidaan edellyttää ajoneuvolta tiettyä Euro-päästöluokitusta, asettaa yläraja ajoneuvon hiilidioksidipäästöille ja edellyttää vaihtoehtoisen käyttövoiman käyttöä (esim. biokaasu, korkeaseosetanoli, sähkö tai vety). Lisäksi voidaan asettaa vaatimuksia takuuajalle ja edellyttää, että kuljetushenkilöstö hallitsee ennakoivan ja taloudellisen ajotavan.⁵⁰

Kävimme läpi kolme HUSin ajoneuvohankintaa ja 12 kuljetuspalveluhankintaa, ja selvitimme, millaisia ympäristövaatimuksia niissä asetettiin. Ajoneuvohankinnat koskivat ensihoidon kalustoa ja kuljetuspalveluhankinnat sairaankuljetusta ja henkilöstön kuljetuspalveluja sekä tavarankuljetuspalveluja. (Liite 1)

Yhteenvedona voidaan todeta, että suurimmassa osassa ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankintoja oli asetettu ympäristövaatimuksia, mutta asetetut vaatimukset vaihtelivat.

- Päästöluokka oli huomioitu ajoneuvohankinnoissa, mutta ei kaikissa sairaankuljetusta sekä henkilöstön ja tavaroiden kuljetusta koskevissa palveluhankinnoissa. Yhdessä hankinnassa oli huomioitu EU:n päästöille asettamien vaatimusten mahdollinen kiristymisen tulevaisuudessa siten, että käytettävältä kalustolta edellytettiin kulloinkin voimassa olevan EU:n päästöstandardin täyttämistä ja vähintään luokkaa 6.
- Kahdessa hankinnassa oli asetettu yläraja (240 g/km) ajoneuvon hiilidioksidipäästöille.
- Alle puolessa henkilö- ja sairaankuljetus- sekä tavarankuljetuspalveluhankinnoista asetettiin vaatimuksia kuljettajien taloudellisen ajotavan osaamiselle.
- Kolmessa kuljetuspalveluhankinnassa edellytettiin toimittajalta vuosittaista päästöraportointia.
- Yhdessä tavarankuljetuspalveluja koskevassa tarjouspyynnössä oli huomioitu vaihtoehtoisen käyttövoiman (esim. biokaasu, korkeaseosetanoli, sähkö tai vety) käyttö pisteytettyäänä laatukriteerinä.
- Kuljetusten yhdistely mainittiin kahdessa kuljetuspalveluja koskevassa tarjouspyynnössä.

⁵⁰ Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoitopiirien hankinnat -kehittäjäryhmä. Sairaanhoitopiirien opas vastuullisiin hankintoihin; Henkilöautot ja kevyet hyötyajoneuvot, Henkilökuljetuspalvelut. www.hankintakeino.fi/fi/vaikuttavat-ja-vastuulliset-sairaanhoitopiirien-hankinnat-kehittajaryhma. Viitattu 4.8.2020.

Vastuullisuuden edistäminen HUSin elintarvikehankinnoissa

Elintarvikkeiden vastuullisuuskysymykset liittyvät ruoan turvallisuuteen, tuotanto-olosuhteisiin ja eläinten kohteluun, energian käyttöön tuotantoketjuissa, luonnonmukaisen tuotannon edistämiseen sekä pakkausmateriaaleihin. Hankintayksiköt voivat esimerkiksi kannustaa toimittajia uusiutuvien energiamuotojen käyttöön, edellyttää pakkausmateriaaleilta kierrätettävyyttä, asettaa vaatimuksia sertifioitujen tuotteiden käytölle ja painottaa tarjouskilpailuissa luonnonmukaisesti tai lähellä tuotettuja elintarvikkeita.⁵¹

Sertifioituja vaihtoehtoja on saatavilla esimerkiksi palmuöljylle, soijalle ja kalatuotteille, joiden tuotantoon liittyy erityisiä ympäristöongelmia⁵² sekä kehittyvistä maista tuotaville elintarvikkeille (esim. kahvi, tee, kaakao ja hedelmät), joiden tuotannossa voi esiintyä työntekijöiden työoloihin ja ihmisoikeuksiin liittyviä ongelmia. Toimittajalta voidaan myös edellyttää sitoutumista hankintayksikön vastuullisuudelle asettamiin vähimmäisvaatimuksiin (Code of Conduct).

HUSissa elintarvikehankintojen toteuttamisesta vastaa HUS Asvia. Elintarvikkeiden vastuullisuuteen liittyviä tuoteryhmäkohtaisia vaatimuksia on käytetty tarjouspyynnöissä muutama vuoden ajan. Tarjouskilpailuissa edellytetään joiltakin osin sertifikaatteja joko osana vähimmäisvaatimuksia tai niistä on voinut saada lisäpisteitä. Esimerkiksi kahvilta edellytetään sertifiointia ja käytössä olevat kalatuotteet ovat pääosin sertifioituja. Lisäksi toimittajilta edellytetään sitoutumista eläinten hyvinvointiin ja ruoan turvallisuuteen liittyviin laatujärjestelmiin. Luomutuotteiden käyttö on vähäistä, koska niiden teollinen tuotanto on vielä pienimuotoista. Lähiruokaa on käytetty vähän, koska sen saatavuus pääkaupunkiseudulla on koettu haastavaksi.⁵³

Tavoitteena kaikissa hankinnoissa on vähentää muovin ja monikerrospakkausten käyttöä, suosia kierrätettäviä pakkausmateriaaleja sekä vähentää kuljetuksiin ja pakkauksiin liittyviä ympäristövaikutuksia. Sosiaalista vastuullisuutta ei ole vielä huomioitu omana osa-alueena tarjouspyynnöissä, mutta tarkoitus on ottaa käyttöön Code of Conduct -sopimusliite teollisten elintarvikkeiden tarjouskilpailussa. Tavoitteena on myös vähentää palmuöljyä sisältävien tuotteiden hankintaa, tai suosia sertifioidun palmuöljyn käyttöä. Haasteena on, että palmuöljyä on useissa tuotteissa ja sille on vaikea löytää korvaavaa vaihtoehtoa.⁵⁴

⁵¹ [Motiva. Opas vastuullisiin elintarvikehankintoihin – suosituksia vaatimuksiksi ja vertailukriteereiksi. 3/2017](#). Viitattu 10.8.2020.

⁵² Esim. Round Table for Responsible Soy (RTRS), Round Table for Responsible Palm Oil (RSPO), Marine Stewardship Council (MSC) ja Aquaculture Stewardship Council (ASC), Reilu kauppa, UTZ ja Rainforest Alliance.

⁵³ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Asvia, toimialajohtaja 13.8.2020.

⁵⁴ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Asvia, palvelupäällikkö 26.8.2020.

Vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia ei toistaiseksi ole asetettu soijalle tai tuontihedelmille. Toimittajilta on pyydetty yleisellä tasolla selvitystä siitä, miten se pyrkii vähentämään hankinnan kohteeseen, kuljetuksiin ja pakkauksiin liittyviä ympäristövaikutuksia sopimuskauden aikana⁵⁵. Taulukkoon 2. on koottu keskeisimpiä elintarvikehankintojen vastuullisuutta koskevia vaatimuksia.

Taulukko 2. HUSin elintarvikkeille asettamia vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia. Lähde: HUS Asvia, 26.8.2020.

Tuoteryhmä	Vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia
Liha, lihavalmisteen ja valmisruoka	<ul style="list-style-type: none"> • Kotimaisuus (pl. valmisruoka) • Tuottajan kuuluttava Naseva-, Sikava- tai vastaavaan järjestelmään. • Yleisenä tavoitteena vähentää punaisen lihan käyttöä.
Kalapakasteet	<ul style="list-style-type: none"> • Tuotteen oltava WWF:n keltaisen tai vihreän listan mukainen • Alkuperämaa/ merialue ilmoitettava • MSC-sertifiointista saa lisäpisteitä
Teolliset elintarvikkeet	<ul style="list-style-type: none"> • Suositetaan Reilu kauppa, UTZ, Rainforest Alliance ym. tuotteita. <ul style="list-style-type: none"> ○ Kahvilta edellytyksenä Reilu kauppa -sertifiointi ○ Suositetaan tuotteita, joissa ei ole käytetty palmuöljyä ja joissa palmuöljy on sertifioitua (RSPO-sertifikaatti). • Code of Conduct otetaan käyttöön riskimaatuotteissa
Perunat, kuoritut juurekset ja pilkotut kasvikset ja kananmuna	<ul style="list-style-type: none"> • Tuotteiden oltava laadullisesti turvallisia käyttää. • Eläinten terveys ja hyvinvointi huomioitu tuotantolaitoksissa.
Leipä ja leipäpakasteet	<ul style="list-style-type: none"> • Suositetaan tuotteita, joissa ei ole käytetty palmuöljyä ja joissa palmuöljy on sertifioitua (RSPO-sertifikaatti).

Siivouspalvelut

Kesällä 2020 julkisuudessa käsiteltiin laajasti siivouspalveluihin liittyviä ongelmia, kun tuli esiin, että työntekijöiden työehtoja on poljettu useissa siivousalan yrityksissä.⁵⁶ Myös kunnat ovat tehneet sopimuksia tällaisten yritysten kanssa. Tämän vuoksi kävimme läpi HUSin yksityisten siivousalan yritysten kanssa tekemät sopimukset, jotka olivat saatavilla HUSin asiantuntijajärjestelmästä (ASKO) 4.8.2020 (15 kpl). Etsimme sopimuksia järjestelmästä hakusanoilla siivous, puhtaanapito ja laitoshuolto. Yksityisten yritysten kanssa tehdyt sopimukset koskevat pääosin toimistotilojen siivousta sillä potilastilojen siivouksessa pyritään käyttämään omaa henkilöstöä⁵⁷.

⁵⁵ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Asvia, tuotepäällikkö 9.10.2020.

⁵⁶ Helsingin sanomat 5.7.2020. Siivoton ala.

Sopimuksissa oli tavallisesti sovittu kullekin kohteelle ylläpitosiivouksen kuukausi tai vuosihinta. Hinnoissa on paljon hajontaa eikä niitä voi suoraan verrata keskenään. Osassa sopimuksia on sovittu myös muiden töiden tuntihinnoista ja ne vaihtelivat sopimuksissa noin 20-25 euron välillä.

Siivousala on erittäin kilpailtu ala, jossa palveluntuottajia on paljon. Ylen haastatteleman Kotityöpalveluyhdistyksen mukaan toimitilojen siivouksessa kannattavuuden raja on 28 euroa tunnissa ilman arvonlisäveroa.⁵⁸ Tähän verrattuna HUSin solmimien siivouspalvelusopimuksiin sisältyvät tuntihinnat vaikuttavat alhaisilta.

HUS ostaa siivouspalveluja noin 7 miljoonalla eurolla vuosittain. Hankinnoissa huomioidaan lakisääteiset veloitteet, minkä lisäksi tilaajavastuulain edellyttämät dokumentit tarkistetaan vuosittain. Muuten palveluiden valvonta koetaan vaikeaksi. HUSin johdossa ollaan tietoisia siivouspalveluihin liittyvistä ongelmista ja on pohdittu, millaisia vaatimuksia tähän liittyen toimittajille voitaisiin asettaa. Tiedetään, että ongelmia voi olla sekä isoissa ja pienemmissä yrityksissä. Siivousalan yleinen ongelma on, että työ myydään pienemmällä tuntimäärällä, kun sen voi tehdä. Siivouspalveluissa laatu voi vaihdella paljon, minkä vuoksi tuntihinta on kriteerinä haastava.⁵⁹

⁵⁸ Yle uutiset 10.7.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11441224>. Viitattu 10.8.2020.

⁵⁹ Henkilökohtainen tiedonanto. HUS Asvia, toimialajohtaja 13.8.2020.

5 Johtopäätökset

Arvioinnissa selvitettiin, miten vastuullisuus huomioidaan HUSin hankinnoissa. Suurena hankintayksikkönä HUSilla on mahdollisuus, ja samalla myös velvollisuus, edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja ympäristön suojelua myös hankintojen avulla. Koska aihe on erittäin laaja, rajasimme tarkastelun tavara- ja elintarvikehankintoihin sekä ajoneuvo- ja kuljetuspalveluhankintoihin. Tarkastelun ulkopuolelle jäi siten hankintoihin liittyviä osa-alueita, joissa vastuullisuuden edistäminen myös on tärkeää; muun muassa rakennushankkeet ja rakennuksiin liittyvät energiaratkaisut, korruption torjunta ja työllisyyden edistäminen.

Arvioinnissa kävi ilmi, että vastuullisuus on HUSissa tunnistettu tärkeäksi hankintatoimen osa-alueeksi samalla, kun se on yksi organisaation strategisista tavoitteista. HUSissa on kuitenkin herätty vastuullisuuden edistämiseen hankintojen avulla melko myöhään, sillä asiaa on aktiivisesti edistetty vasta muutaman vuoden ajan. Hankintojen vastuullisuutta edistetään pienin resurssein ottaen huomioon, että HUS on yksi Suomen suurimpia hankintayksiköitä. HUSilla on siten vielä paljon mahdollisuuksia hyödyntää suurta ostovoimaansa eettisen ja ekologisen tuotannon edistämiseksi.

Viime vuosina HUS Logistiikassa on luotu rakenteita sille, että vastuullisuuteen liittyvät kysymykset huomioitaisiin aiempaa systemaattisemmin hankintoja tehtäessä. Osaamista on pyritty kehittämään ja tiedolla johtamisen edellytyksiä parantamaan. Vastuullisiin hankintoihin liittyvää ohjeistusta on tehty yhdessä muiden sairaanhoitopiirien kanssa ja HUS Logistiikan hankinta-asiantuntijat ovat saaneet koulutusta aiheesta syksyllä 2020. Vastuullisuuden huomioimiselle tarjouspyynnöissä on asetettu tavoitteita ja on selvitetty, miten paljon vastuullisuuteen liittyviä vaatimuksia tarjouspyynnöissä käytetään. Lisäksi on tunnistettu riskituotteita, joissa vastuullisuuskysymykset ensisijaisesti pyritään huomioimaan. Tarjouspyynnöissä vastuullisuuden huomioiminen ei kuitenkaan ole vielä systemaattista ja vastuullisuudelle asetetut vaatimukset vaihtelevat samankaltaistenkin hankintojen välillä. Sopimuskauden aikainen yhteistyö toimittajien kanssa ja sopimusten valvonta vastuullisuuteen liittyvien kysymysten osalta ovat vielä alkutekijöissään.

Myös elintarvikehankinnoissa vastuullisuuskysymysten tärkeys on tiedostettu ja monilta osin huomioitu tarjouspyynnöissä. Muutamissa tuoteryhmissä (kahvi ja kala) on pääosin jo siirrytty käyttämään sertifioituja tuotteita ja niiden käyttöä tulisi pyrkiä lisäämään muissakin tuoteryhmissä. Myös HUSin ilmastotavoitteiden toteutumista voitaisiin mahdollisesti edistää asettamalla elintarvikehankinnoissa vaatimuksia tuotantoketjujen hiilidioksidipäästöille tai uusiutuvan energian käytölle. Riskimaista tuotavien elintarvikkeiden osalta tulisi harkita

toimittajien sitouttamista HUSin sosiaalisen vastuullisuuden vähimmäisvaatimukseen (Code of Conduct) kuten muissakin riskimaista tuotavien tuotteiden kohdalla.

Tarkastuslautakunnan suositukset hankintojen vastuullisuuden edistämiseksi on julkaistu vuoden 2020 arviointikertomuksessa osoitteessa www.arviointikertomushus.fi.

Kiitos hyvästä yhteistyöstä kaikille arviointiin osallistuneille.

Lähteet

Euroopan komissio. 2011. [Sosiaalinen ostaminen: opas sosiaalisten näkökohtien huomioonottamisesta julkisissa hankinnoissa.](#)

Finnwatch. 2013. [Alkuperä tuntematon. Sosiaalinen kestävyys kuntien julkisissa hankinnoissa.](#) 4/2013.

Finnwatch. 2018. [Sanoista tekoihin. Sosiaalisen vastuun pilottiprojekti Hansel Oy:n ja KL-Kuntahankinnat Oy:n kanssa.](#) Finnwatch 1/2018.

Finnwatch. 2019. [Hiilenmustia alihankintaketjuja – Miten suomalaiset yritykset hallitsevat riskimaissa sijaitsevien alihankkijoidensa kasvihuonekaasupäästöjä?](#) Finnwatch 5/2019.

Finnwatch. 2020. [Sosiaalisesti vastuullisia käsine- ja instrumenttihankintoja. Oppeja Finnwatchin ja HUS Logistiikan yhteistyöhankkeesta.](#) Finnwatch 3/2020.

Helsingin sanomat 5.7.2020. Siivoton ala.

HUS hallitus 6.6.2016 § 82. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin hankintastrategia.

HUS intranet. Ympäristöasiat. Ympäristövastuun huomioiminen hankinnoissa. Viitattu 4.5.2020.

HUS Logistiikan vastuullisuusraportti 2018. http://niinidigi.kopioniini.fi/HUS_Logistiikka_Vastuullisuusraportti_2018/page_1.html. Viitattu 10.8.2020.

HUS. HUSin vuosi 2019. Hiilijalanjälki. <https://husinvuosi.fi/vastuullisuus/ymparisto/hiilijalanjalki/>. Viitattu 24.8.2020.

HUS. HUSin vuosi 2019. Vastuullisuus. <https://husinvuosi.fi/vastuullisuus>. Viitattu 4.8.2020.

HUS intranet. Hankintaohje. Viitattu 15.8.2020.

HUS Tilinpäätös ja toimintakertomus 2019.

Keino-osaamiskeskus. Julkisten hankintojen strateginen johtaminen Suomessa. www.hankintakeino.fi/fi/tilanne-suomessa/strateginen-johtaminen. Viitattu 10.8.2020.

Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoitopiirien hankinnat -kehittäjäryhmä. Sairaanhoitopiirien opas vastuullisiin hankintoihin; Henkilöautot ja kevyet hyötyajoneuvot, Henkilökuljetuspalvelut. www.hankintakeino.fi/fi/vaikuttavat-ja-vastuulliset-sairaanhoitopiirien-hankinnat-kehittajaryhma. Viitattu 4.8.2020.

Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoitopiirien opas vastuullisiin hankintoihin. www.hankintakeino.fi/fi/vaikuttavat-ja-vastuulliset-sairaanhoitopiirien-hankinnat-kehittajaryhma. Viitattu 10.8.2020.

Keino-osaamiskeskus. Sairaanhoitopiirien hankintojen -kehittäjäryhmä. www.hankintakeino.fi/fi/vaikuttavat-ja-vastuulliset-sairaanhoitopiirien-hankinnat-kehittajaryhma#kriteerit. Viitattu 24.8.2020.

Kirjanpitolaki 1336/1997.

Motiva. Ammattiliikenteen energiatehokkuus. www.motiva.fi/ratkaisut/kestava-liikenne-ja-liikkuminen/ammattiliikenteen-energiatehokkuus. Viitattu 24.8.2020.

[Motiva. 2017. Opas vastuullisiin elintarvikehankintoihin – suosituksia vaatimuksiksi ja vertailukriteereiksi. 3/2017.](#)

Työ- ja elinkeinoministeriö. [Opas sosiaalisesti kestäviin julkisiin hankintoihin](#). TEM oppaat ja muut julkaisut 3/2017.

Valtioneuvosto. 2020. [Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020](#).

Valtiovarainministeriö. 2020. [Hankinta-Suomi. Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelma](#).

Valtiovarainministeriö. 2020. [Suomen julkisten hankintojen tilannekuva. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020: 25](#).

[Vaurautta vastuullisella omistajuudella. Valtioneuvoston omistajapoliittinen periaatepäätös 8.4.2020](#).

Yle uutiset 10.7.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11441224>. Viitattu 10.8.2020.

Liite 1. Arvioinnin aineistona käytetyt hankintailmoitukset

Tavarahankinnat

Tarjouspyyntö ja julkaisupäivä	Sopimuskausi/ hankinnan laajuus	Sopimuskauden ennakoitu arvo (alv 0 %)	Sosiaalisen vastuullisuuden vaatimukset
IT-laitteet 5.10.2018	2.1.2019- 2.1.2023 Toimitettavia laitteita n. 1000-1500 kpl/kk	EU-kynnysarvon ylittävä, n. 40 000 000 eur/ 4v.	Ei sosiaaliselle vastuullisuudelle asetettuja vaatimuksia.
EKG-elektrodit 1.2.2019	3 vuotta, optio 1+1 v.	EU-kynnysarvon ylittävä, n. 800 000 eur/v.	CSR (Corporate Social Responsibility) -selvitys, josta käy ilmi, miten toiminnassa on huomioitu sosiaalinen vastuu, alihankkijoiden auditoinnit ja näiden toimittajien toiminnan kehittäminen.
Lasten pinnasängyt 25.7.2019	95 kpl ja neljän vuoden huolto	EU-kynnysarvon ylittävä	Ei sosiaaliselle vastuullisuudelle asetettuja vaatimuksia.
Työ- ja potilasjalkineet 11.10.2019	3 vuotta., optio 1+1 v.	EU-kynnysarvon ylittävä, n. 160 000 eur/ v.	CSR (Corporate Social Responsibility) -selvitys, josta käy ilmi, miten toiminnassa on huomioitu sosiaalinen vastuu, alihankkijoiden auditoinnit ja näiden toimittajien toiminnan kehittäminen.
Verensokeritestiliuskat ja verensokerimittarit 17.1.2019	2 vuotta, optio 1+1 v. Noin 80 000 diabeetikon omaseurantaan soveltuvat mittausvälineet.	EU-kynnysarvon ylittävä	Ei sosiaaliselle vastuullisuudelle asetettuja vaatimuksia
Urologiset hoitotarvikkeet 25.2.2019	3 vuotta, optio 1+1 v.	EU-kynnysarvon ylittävä, n. 25 000 000 euroa	Ei sosiaaliselle vastuullisuudelle asetettuja vaatimuksia.

Liite 1.

Ajoneuvohankinnat

Hankintailmoitus	Sopimuskausi/ hankinnan laajuus	Sopimuskauden ennakoitu arvo (alv 0 %)	Ympäristövaatimukset
Ambulanssit (2+2) Hyks Akuutin sairaankuljetukseen 4.2.2020	Kaksi ambulanssia sekä kahden vuoden huolenpitosopimus., kahden ambulanssin optio.	EU-kynnysarvon ylittävä	<ul style="list-style-type: none">• Tarjouksessa eriteltävä kulutus ja Co2-päästöt.• Moottorin pitää täyttää vähintään EURO 6 vaatimukset.• Takuuajaksi vähintään 24 kk, lisäpisteitä, jos 36kk tai yli.
Ensihoidon kenttäjohtoyksikkö Lohjan sairaanhoitoalueelle 5.12.2018	Ensihoidon kenttäjohtoyksikkö varusteltuna pakettiauto-kokoluokan auton alustalle.	n/a	<ul style="list-style-type: none">• Ajoneuvon täytettävä EURO 5-päästövaatimukset.• CO2-päästöt eivät saa ylittää 240g/km.• Tarjouksessa annettava tieto CO2-päästöistä.• Takuu vähintään 24 kk, pidemmästä takuuajasta lisäpisteitä.
Potilaskuljetusautot (2+2) HYKS Akuutin sairaankuljetukseen 13.2.2020	Kaksi A2-luokan ambulanssia. Optiot:2 potilaskuljetusautoa vuonna 2021 sekä huolenpitosopimus.	EU-kynnysarvon ylittävä	<ul style="list-style-type: none">• Ajoneuvojen tulee täyttää EURO 6 -päästövaatimukset.• CO2-päästöt eivät saa ylittää 240g/km.• Tarjouksessa annettava tieto CO2-päästöistä.• Lisäpisteitä yli 25 kk takuuajasta.

Liite 1.

Sairaankuljetus- ja henkilökuljetuspalveluhankinnat

Hankintailmoitus ja julkaisupäivä	Sopimuskausi/ hankinnan laajuus	Sopimuskauden ennakoitu arvo (alv 0 %)	Ympäristövaatimukset
Apotti-koulutusten yhteiskuljetukset Innopolin koulutusluokkiin 22.5.2020	Syys-joulukuu 2020.	n/a	Kuljetuksia tulee yhdistellä, mikäli samaan aikaan lähtee useammasta yksiköstä henkilökuntaa koulutukseen ja kuljetuksen ajoneuvo tulee valita kuljetettavien määrän mukaan.
Apottikoulutusten kuljetukset	Henkilöstön kuljetukset Apotti-koulutuksiin.	n/a	Ei ympäristövaatimuksia.
Henkilökuntakuljetukset Raaseporiin ja takaisin 7.6.2019	3 vuotta, 2 vuoden optio.	EU-kynnysarvon ylittävä	<ul style="list-style-type: none"> • Pakokaasujen päästöluokka oltava EURO VI. • Autokohtainen polttoainekulutuksen ja taloudellisen ajotavan seurantajärjestelmä. • Kuljettaja on suorittanut taloudellisen ajotavan koulutuksen.
HUS Invataksipalvelut 31.1.2019	3 vuotta, 2 vuoden optio.	EU-kynnysarvon ylittävä, n. 800 000 euroa vuodessa.	Kuljettajien tulee hallita ennakoiva ajotapa ja he ovat suorittaneet ennakoivan ajotavan koulutuksen.
Ensihoitopalvelun D-tehtävien tuottaminen perustason ensihoitoyksiköllä 3.2.2020	4 vuotta, jonka jälkeen sopimus jatkuu toistaiseksi voimassa olevana.	n/a	Ei ympäristövaatimuksia
HUS Akuutti sairaankuljetus 28.1.2019	3 vuotta, 2 vuoden optio	EU-kynnysarvon ylittävä	Kaluston tulee täyttää vähintään Euro 6 -päästövaatimukset.
Hyvinkään sairaanhoitoalueen kuntien sairaankuljetukset 7.6.2019	3 vuotta, 2vuoden optio	n/a	<ul style="list-style-type: none"> • Ajoneuvojen on täytettävä kulloinkin voimassa oleva EU:n päästöstandardi (EY asetus 715/2007) ja vähintään Euro 6 -päästöstandardi. • Selvitys, josta käy ilmi kunkin ajoneuvon päästöstandardi.

Liite 1.

Tavarankuljetuspalveluhankinnat

Hankintailmoitus	Sopimuskausi/ hankinnan laajuus	Sopimuskauden ennakoitu arvo (alv 0 %)	Ympäristövaatimukset
Arvokuljetukset 21.2.2020	2 vuotta määräaikainen, jonka jälkeen toistaiseksi voimassa.	Kansallisen kynnysarvon ylittävä	Ei ympäristövaatimuksia
HUSin potilasnäyte-, lääke- ja verivalmistekuljetukset 11.12.2019	Sopimuskausi 3 v., jonka jälkeen toistaiseksi voimassa.	EU-kynnysarvon ylittävä	<ul style="list-style-type: none"> Autokannan (100 %) oltava EURO 5 tai 6 -luokan kalustoa. Tarjoajan toimitettava päästöraportti vuosittain (CO₂-päästöt, kilometrit Euro-luokittain ja käyttövoiman kulutus). Kuljettajat ovat suorittaneet taloudellisen ajotavan koulutuksen. Toimittaja toimittaa tästä raportin ensimmäisen sopimusvuoden umpeuduttua. Koskee myös henkilö- ja pakettiauton kuljettajia, joille koulutus ei ole lain mukaan pakollinen. Tarjoaja sitoutuu suunnittelemaan ja tuottamaan kuljetuspalvelut tilaajan kannalta kustannustehokkaasti ja ympäristönäkökulma huomioon ottaen, esim. siten että kuljetuksia yhdistellään. Tarjoaja etsii aktiivisesti ja esittää tilaajalle ratkaisuja, jotka parantavat tilaajan saamaa palvelua ja/tai alentavat kustannuksia tai päästöjä.
HUS Logistiikan kuljetuspalvelut 4.6.2019	Sopimuskausi 2v (optio 1+1), alk. 28.11.2019	EU-kynnysarvon ylittävä	<ul style="list-style-type: none"> Tarjouspyynnössä todetaan, että ympäristönäkökohtien edistäminen on hankinnan välillinen tavoite. Pisteytetty vaatimus (max 10 p.): EURO 5 tai 6 -luokan autokannan osuus (alk. 60 %). Pisteytetty vaatimus (max 10 p.): vuositason kokonaiskilometrien tuottaminen vaihtoehtoisella käyttövoimalla - 20 prosenttia (5p.) tai 30 prosenttia (10 p.). Kilometrit ja niiden jakautuminen eri käyttövoimiin raportoitava vähintään vuositasolla. Optiovuosien käytön ehtona on, että palvelun autokannasta vähintään 70 % on EURO 5 tai 6 luokkaa.
Kymsoten kuljetuspalvelut 16.4.2020	Sopimuskausi 3 vuotta, jonka jälkeen sopimus jatkuu toistaiseksi voimassaolevana.	EU-kynnysarvon ylittävä, n. 800 000 euroa/vuosi.	<ul style="list-style-type: none"> Kalusteluettelo, mistä näkyy mm. hiilidioksidipäästöt. Perehdytysuunnitelma, johon sisältyy taloudellinen ajotapa. Käytettävästä autokannasta 100 % on EURO 5 tai 6 -luokan kalustoa. Vuosittainen päästöraportti (CO₂-päästöt, kilometrit euroluokittain ja käyttövoiman kulutus).
Hyvinkään ja Kellokosken sairaaloiden kuljetuspalvelut 10.2.2020	Sopimuskausi 2v., jonka jälkeen toistaiseksi voimassa.	EU-kynnysarvon ylittävä	<ul style="list-style-type: none"> Tarjoaja sitoutuu suunnittelemaan ja tuottamaan kuljetuspalvelut ympäristönäkökulma huomioon ottaen ja etsii ratkaisuja, jotka alentavat päästöjä. Kaluston oltava EURO 5 tai 6 -luokkaa, kunkin ajoneuvon luokka ilmoitettava. Ei saa muuttaa huonompaan suuntaa sopimuskaudella.

